

Za závěrem následuje shrnutí historických lékárnických jednotek a přehledná tabulka, ve které autor uvádí nejstarší zmínky o kofeinových nápojích do poloviny 17. století.

Karel Černý předložil jak odbornému, tak laickému publiku práci, která je i přes uvedené výtky nesmírně zajímavá, poučná, a především pečlivě vypracovaná, což dokazuje zejména značné množství pramenů. Autor v ní zdatně dokládá, že i okrajová témata mohou nabízet zajímavý a inovativní pohled na širší dějinné a společenské procesy.

Zuzana Vařáková

Daniela BRÁDLEROVÁ, *Vojáci nebo podnikatelé? Hospodářské a finanční aktivity československých legií během jejich anabáze v Rusku a na Sibiři*, Praha, Nakladatelství Academia, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., 2019, 430 s., ISBN 978-80-200-2971-3

Československé legie, činnost a osudy legionářů je jistě možné pokládat za fenomén moderních československých dějin, který i v dnešní době představuje důležitý faktor v rámci identity Čechů a Slováků. Jedná se o téma nadmíru poutavé, a tím pádem i populární. Současně se jedná o složitou nejen historickovědnou, ale i vojenskou problematiku, neboť československé legie nebyly vojskem dle standardních norem. Touto skutečností je do velké míry předpovězena i vpravdě nejednoduchá pozice všech autorů, kteří se československými legiemi zaobírali. Ve značném množství různých monografií, studií i edic pramenů s legionářskou tematikou za celé dekády, kdy tato díla vycházela, lze naneštěstí snadno nalézt i publikace, jež nejsou kritické a československé legie neobjektivně adorují, či naopak podrobují neúměrné kritice. Zatímco zájem autorů legie poutaly především z pohledu politických či vojenských dějin, otázka hospodářského a finančního fungování zůstávala spíše ve stínu. Tematiku hospodářské situace těchto specifických jednotek bojujících za stát, který se teprve formoval, z tohoto stínu vyprostila až v roce 2019 Daniela Brádlarová, historička působící v Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd, v. v. i. Její specializací jsou hospodářské a vojenské dějiny meziválečného Československa. Samotná publikace pak částečně vychází z autorčiny dizertace, věnované Bance československých legií.

Autorka si jako cíl vytkla podat ucelenou analýzu hospodářských a finančních aktivit legionářského vojska v rámci carského a posléze revolučního Ruska, neboť unikátní vojsko si žádalo unikátní logistický a hospodářský systém. V rámci této problematiky si Daniela Brádlarová rovněž klade otázky spojené s tradičními obviněními adresovanými legionářům, tedy: zda legionáři mohli využít ruský carský poklad k financování svých aktivit a zda se při svém pobytu na Sibiři dopustili násilných rekvizic.

Nesmíme opomenout už samotnou úvodní kapitolu knihy, o níž by se mohlo na první pohled zdát, že stojí obsahově trochu stranou a jen opakuje všeobecně známé skutečnosti. Opak je pravdou, právě u tak diskutovaného a populárního tématu, jakým československé legie byly a nadále jsou, je nanejvýše důležité přehledně shrnout dění ohledně legionářských jednotek z pohledu politických dějin. Daniela Brádlarová stručně a konstruktivně shrnuje celou legionářskou anabázi od samých počátků legií

přes jejich přesun územím bývalého Ruského impéria až po návrat do nové Československé republiky a následnou demilitarizaci. Na tomto místě bychom se možná pozastavili u pramenné základny, kdy především zdrojová sekundární literatura je kvantitativně poněkud limitována. Přesto je tento úvod shrnující dějiny československých legií zcela adekvátní a v rámci soudobé literatury je jedním z nejpřehlednějších dostupných shrnutí legionářské historie. V tomto smyslu tedy tato kapitola prakticky ztrácí svůj význam „pouhé“ úvodní stati, ale profiluje se jako samostatný, kvalitativně zcela dostačující oddíl, jenž se současně organicky propojuje s následujícími částmi a samotným jádrem knihy.

V tomto jádru nalezneme kapitoly pojednávající o finančním a logistickém zajištění československých legií, o jednotlivých peněžních institucích či unikátní Surovinové akci, organizované legiemi. Daniela Brádlarová analyzuje politicky, logisticky i organizačně extrémně komplikovanou situaci, v níž se legie ocitly, a zdárně mapuje jednotlivé legionářské hospodářské a finanční aktivity. Dá se říci, že legie byly v Rusku v podstatě neustále v pohybu, permanentně se přemísťovaly. Za těchto velice ztížených okolností se však přesto stíhaly operativně ujímat některých místních podniků a družstev, organizovat obchod s místním obyvatelstvem a navazovat čilé obchodní kontakty. Veškerá tato činnost byla v zájmu stabilizace sibiřského hospodářství, situace Dohody, ale především stabilizace a finančního zabezpečení samotného československého vojska v Rusku. V tomto ohledu autorka popisuje i odvrácenou stranu této intenzivní činnosti, tedy využívání poněkud nestandardních obchodních praktik legionářskými představiteli, ať už se jednalo o burzovní spekulace se zadržovaným služným, netransparentní prodeje a nákupy a občas ne zcela početné obchodní principy. Je samozřejmě nutné poznamenat, že takovým praktikám legionářů poněkud nahrávala samotná chaotická situace v Rusku ve sledovaném období.

Autorka se v jedné z posledních kapitol rovněž věnuje silně kontroverzní legendě o carském pokladu, podle níž měli legionáři při převozu Ruskem poklad odcizit a využít jej na financování vlastních aktivit. Pečlivým dohledáním množství potvrzení o obsahu převáženém legionářskými vagony Daniela Brádlarová dokazuje, že tato legenda a nařčení jsou s největší pravděpodobností neopodstatněné. Do značné míry tak téma vyvolávající i dodnes řadu kontroverzí na základě archivního materiálu — doufejme, že na stálo — konstruktivně uzavírá.

Co rozhodně publikaci Daniely Brádlarové upřít nelze, je vysoká úroveň badatelského pojetí a zpracování dané tematiky. Brádlarová v sobě nezapře dlouholeté zkušenosti a vzdělání archivářky, její práce s primárními prameny je ukázková. Publikaci velmi obohacují prameny české archivní provenience, přičemž nejvíce autorka těžila z konkrétních fondů Archivu Ministerstva zahraničních věcí, Vojenského historického archivu v Praze a domovského Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i. Už jen části věnované legionářům ve fondu Tomáše Garrigua Masaryka v rámci poslední jmenovaného archivu jsou skutečně zajímavé a obsáhlé. V tomto ohledu měla tedy autorka dobrý rozhled oproti některým svým zahraničním kolegům, kteří se o prameny české archivní provenience neopírali. Zde je v tomto ohledu překvapivý poznatek Brádlarové, že i takoví přední odborníci a autority věnující se dějinám revolučního Ruska, jakými jsou Richard Pipes či Orlando Figes, prameny v českých archivech

ignorovali a v důsledku toho mohli v pasážích o legionářích uvádět přejímané či zavádějící informace.

Je příjemným paradoxem, že byť kniha pojednává o značně nepřehledných a chaotických aktivitách v neustále se měnící situaci, autorčino vyprávění je velmi přehledné, systematické a v rámci daného tématu čtivé. Text je obohacen velkým množstvím zajímavého obrazového materiálu a přílohami, dokládajícími nejrůznější hospodářské aktivity legionářských vojsk. Po obsahové stránce je kniha adekvátní, pár drobných připomínek by bylo možné vznést jen k formální stránce, například k nesjednocenému přepisování azbuky, případně k menším překlepům. Jedná se však o marginálie.

V kontextu výše řečeného lze publikaci Daniely Brá德勒ové označit bez přehánění za průkopnickou publikaci k problematice československých legií. Brá德勒ová pečlivou analýzou a prací s množstvím archivních pramenů osvětluje řadu dosud opomíjených témat legionářské historie. Svojí prací Brá德勒ová poskytla čtenářstvu ucelenou a komplexní monografii, v dané problematice první svého druhu. Kniha *Vojáci nebo podnikatelé?* současně formou přidané hodnoty nabízí zajímavý náhled na každodennost v nejisté situaci se nacházejícího, dosud nestabilizovaného porevolučního východního Ruska pohledem československých vojáků. To je ostatně prizma, které ocení nejen čtenáři zabývající se československými legiemi, ale rovněž historici dějin česko-ruských vztahů a ruských dějin.

Anežka Kotoučová

Karel KAZBUNDA, *Mé archivní poslání ve Vídni 1919–1923*, ed. Jan Kahuda, Praha, Nakladatelství Lidové noviny ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR, v. v. i., a Národním archivem, 2020, 336 s., ISBN 978-80-7422-635-9 (Nakladatelství Lidové noviny), ISBN 978-80-88304-28-9 (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.), ISBN 978-80-7469-095-2 (Národní archiv)

Dvacátý druhý svazek ediční řady EGO, zpřístupňující knižní formou prameny osobní povahy, přináší jeden ze dvou autobiografických textů z pera Karla Kazbundy (1888–1982), které bychom našli v jeho pozůstalosti v Archivu Národního muzea. Zatímco první se věnuje rodinným vzpomínkám, druhý, zde předkládaný, popisuje Kazbundovo působení na pozici československého delegáta ve Vídni pro provádění československo-rakouské archivní a spisové rozluky.

V úvodu knihy nalezneme studii Jana Háalka *Karel Kazbunda — historik a archivář fascinovaný Vídni*, která blíže seznamuje s osobností Karla Kazbundy a jeho rolí v rámci českého archivnictví a historické vědy. Samotné paměti, edičně zpracované Janem Kahudou, pak popisují nejprve archivní rozluky s Rakouskem od samých počátků přes projednávání jejích zásad na pařížské mírové konferenci, kodifikovaných v saintgermainské mírové smlouvě z roku 1919, až po uzavření Pražské archivní úmluvy v roce 1920. Tato část je sice zaplněna řadou odkazů na dokumenty právní povahy a záznamy diplomatických jednání, poskytuje ale názorný a přehledný pohled na celé pozadí rozluky.